

การศึกษาเรื่องเวลาที่เป็นฤกษ์ดีตามที่ปรากฏในสุปัพนหสูตร The Study of Auspicious Times appear in the Supuppannah Sutta

พระกานต์ชนะ ภูริศรี

Phra Kanchana Phurisri

พระมาธ อินทปญโญ

Phra Madha Inthapanno

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-Mail: Kanchana@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 11 มกราคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มีนาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสุปัพนหสูตร อานุภาพแห่งพุทธมนต์ในสุปัพนหสูตร หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในสุปัพนหสูตร และวิเคราะห์เรื่องเวลาที่เป็นฤกษ์ดีตามที่ปรากฏในสุปัพนหสูตร สรุปว่า การถือฤกษ์ยามเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชาวบ้านที่ยังเข้าใจไม่ถึงธรรมะของพระพุทธเจ้า โดยมักจะคล้อยตามหรือเชื่อถือตาม ๆ กันมา ปราศจากเหตุผลและตรรกะใดที่คนยังไม่มี ความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรมตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาอย่างหนักแน่นแล้วก็ยากที่จะเลิกละได้ ส่วนพุทธศาสนานั้นเน้นสอนเรื่องการกระทำเป็นหลัก กล่าวคือถือว่าใครทำความดีเวลาใด เวลานั้นก็เป็นเวลาที่ดี เป็นฤกษ์ที่ดี เป็นเวลาที่เป็นมงคล ทำให้เกิดโชคดี มีความสุขความเจริญตามมา แต่ทั้งนี้จะต้องมีปัญญากำกับด้วย

คำสำคัญ : การศึกษา, เวลาที่เป็นฤกษ์, สุปัพนหสูตร

Abstract

The purpose of this academic article is to study the history of the Supuppannah Sutta, The power of the Buddhist mantra in the Supuppannah Sutta, the Principles of Buddhist philosophy that appear in the Supuppannah Sutta and The Study of Auspicious Times appear in the Supuppannah Sutta. In summary, the adherence to auspicious times is vital for villagers who have yet to fully grasp the teachings of the Buddha. Often, they follow these times without much questioning, lacking confidence in the principles of karma

outlined in Buddhism. Breaking away from such beliefs proves difficult. Buddhism, on the other hand, prioritizes the importance of actions. It asserts that any time when good deeds are enacted is deemed auspicious, leading to good fortune and happiness. However, these actions must be guided by wisdom.

Keywords: The Study, Auspicious Times, the Supuppannah Sutta

1. บทนำ

สุปปพันธุสูตร เป็นพุทธพจน์ที่กล่าวแสดง ฤกษ์ดี ยามดี มงคลดี และยังรวมถึงได้กระทำการบูชาดี แล้วซึ่งพระองค์ท่านอีกด้วย อันอำนวยให้เกิดสิทธิโชค คือฤกษ์งามยามดีที่จะนำความสำเร็จผลมาให้, ส่วน ฤกษ์งามยามดี ตามเวลา หรือดวงดาว หรือตามอำนาจของเทพไท้เทวาทั้งปวงนั้นล้วนเป็นไปตามลัทธิหรือ ความเชื่อของอัญญเดียรถียต่าง ๆ กันไปซึ่งมีทั้งที่เกิดขึ้นมาก่อนพุทธกาล และภายหลังพุทธกาลอยู่ตลอด เสมอๆมา ด้วยการสั่งสมความเชื่อ และอีกทั้งความรู้,ความเข้าใจต่าง ๆ โดยการถ่ายทอดสืบต่อกันมา แม้ใน ลักษณะอาศัยหลักวิชาการต่างๆบ้างก็มี เช่นสถิติบ้าง ดาราศาสตร์บ้าง คณิตศาสตร์บ้าง ฯลฯ หรือเป็นไปด้วย อธิโมกษ์หรือสัณพัตปราคาส กล่าวคือเป็นไปอย่างมโนมยหรือหลอกลวงกันไปเลยก็มีเป็นจำนวนมาก จนปะปน จนแยกแยะไม่ออก จึงมีความแตกต่างจากทางพุทธศาสนาที่กล่าวเน้นแสดงความสำเร็จว่า ขึ้นอยู่กับ หรือเพราะความเป็นไปตามหลักเหตุปัจจัยบัญญัติสมุปบันธรรมเป็นสำคัญหรือเป็นธรรมเอก, แต่ต่อมาวิชาทาง โลกเหล่านี้ก็ได้แอบแฝงแทรกตัวเข้ามาในพุทธศาสนาด้วยวิชาโดยไม่รู้ตัว จนบางอย่างนั้นปะปนกลมกลืนไป ราวกับว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา แม้แต่ในตำราหรือคัมภีร์เอง จนแยกแทบไม่ออกทีเดียว

ส่วนในทางพระพุทธศาสนาโดยโลกุตระแล้ว ถือว่าฤกษ์งามยามดี ก็ล้วนเพราะเป็นไป ตามบัญญัติสมุปบันธรรม คือความเป็นเหตุปัจจัยกันของกรรมดี หรือวิบากของกรรมดีนั่นเอง จึงอยู่ในวิสัยที่ สามารถควบคุมบังคับบัญชาได้ ขึ้นอยู่กับตน จึงไม่เลื่อนลอย หรือมโนมยไปด้วยไม่รู้ว่าเป็นไปตามหลักวิชาบ้าง หรือมายาล่องลางด้วยสัณพัตปราคาสบ้าง จึงไม่เสียทรัพย์อันไม่ควรเสียและไม่เกิดความฟุ้งซ่านหรือความวิตก กังวลจนปรุงแต่งไปในอนาคตกาลต่างๆจนเป็นทุกข์วิตกกังวลโดยเปล่าประโยชน์

2. ประวัติความเป็นมาของสุปปพันธุสูตร

สำหรับเนื้อหาในพระสูตรนี้มีดังต่อไปนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพตีสุจริตด้วยกาย ประพตีสุจริตด้วยวาจา ประพตีสุจริตด้วยใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาเช้าที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์ เหล่าใดประพตีสุจริตด้วยกาย ประพตีสุจริตด้วยวาจา ประพตีสุจริตด้วยใจ ในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยงก็เป็น เวลาเที่ยงที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพตีสุจริตด้วยกาย ประพตีสุจริตด้วยวาจาประพตีสุจริต ด้วยใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็นก็เป็นเวลาเย็นที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์ทั้งหลายประพตีสุจริตในเวลาใด เวลานั้น ชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี งามดี ยามดี และบูชาดีในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย กายกรรมเป็นส่วน เบื้องขวาวจกรรมเป็นส่วนเบื้องขวา มโนกรรมเป็นส่วนเบื้องขวาความปรารถนาของท่านเป็นส่วนเบื้องขวา

สัตว์ทั้งหลายทำกรรมอันเป็นส่วนเบื่องขวาแล้ว ย่อมได้ผลประโยชน์อันเป็นส่วนเบื่องขวา ท่านเหล่านั้นได้ประโยชน์แล้ว จึงได้รับความสุข จงออกมาในพระพุทธศาสนา จงไม่มีโรค ถึงความสุข พร้อมด้วยญาติทั้งมวล

พระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภอาชีวกคนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศานี้ ได้ยินว่า กุลบุตรชาวบ้านนอกผู้หนึ่ง ไปขอกุลธิดาคนหนึ่ง ในกรุงสาวัตถี ให้แก่ลูกชายของตน นัดหมายวันกันว่าในวันโน้น จักมารับเอาตัวไป ครั้นถึงวันนัดจึงถามอาชีวก ผู้เข้าไปสู่ตระกูลของตนว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ วันนี้พวกผมจักทำการมงคลอย่างหนึ่ง ฤกษ์ดีไหมครับ อาชีวกนั้นโกรธอยู่แล้วว่าคนผู้นี้ครั้งแรกไม่ถามเราเลย บัดนี้เลยวันไปแล้วกลับมาถามเรา เอาเถิด จักต้องสั่งสอนเขาเสียบ้าง จึงพูดว่า วันนี้ฤกษ์ไม่ดี พวกท่านอย่ากระทำการมงคลในวันนี้เลย ถ้าขึ้นทำ จักพินาศใหญ่ พวกมนุษย์ในตระกูลพากันเชื่ออาชีวกนั้น ไม่ไปรับตัว ในวันนั้น ฝ่ายพวกชาวเมืองจัดการมงคลไว้พร้อมแล้ว ไม่เห็นพวกนั้นมา ก็กล่าวว่า พวกนั้นกำหนดไว้วันนี้ แล้วก็ไม่มา แม้การงานของพวกเราใกล้จะสำเร็จแล้ว เรื่องอะไรจึงต้องไปคอยพวกนั้น จักยกธิดาของเราให้คนอื่นไป แล้วก็ยกธิดาให้แก่ตระกูลอื่นไป ด้วยการมงคลที่เตรียมไว้นั้นแหละ ครั้นวันรุ่งขึ้นพวกที่ขอไว้ก็พากันมาถึง แล้วกล่าวว่า พวกท่านจงส่งตัวเจ้าสาวให้พวกเราเถิด ทันใดนั้น ชาวเมืองสาวัตถี ก็พากันบริภาษพวกนั้นว่า พวกท่านสมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นคนบ้านนอก ขาดความเป็นผู้ดี เป็นคนลามก กำหนดวันไว้แล้ว ดูหมิ่นเสียไม่มาตามกำหนด เชิญกลับไปตามทางที่มาจากนั้นแหละ พวกเรายกเจ้าสาวให้คนอื่นแล้ว พวกชาวบ้านนอก ก็พากันทะเลาะกับชาวเมือง ครั้นไม่ได้เจ้าสาว ก็ต้องพากันไปตามทางที่มานั่นเอง

เรื่องที่อาชีวกกระทำอันตรายงานมงคล ของมนุษย์เหล่านั้น ปรากฏว่ารู้กันทั่วไปในระหว่างภิกษุทั้งหลาย และภิกษุเหล่านั้นประชุมกันในธรรมสภา นั่งพูดกันว่า อาวุโสทั้งหลาย อาชีวกกระทำอันตรายงานมงคลของตระกูลเสียแล้ว พระศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอกำลังสนทนากันด้วยเรื่องอะไร ? ครั้นภิกษุทั้งหลายกราบทูลให้ทรงทราบแล้ว ตรัสว่าภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น ที่อาชีวกกระทำอันตราย งานมงคลของตระกูลนั้นเสีย แม้ในกาลก่อนก็โกรธคนเหล่านั้น กระทำอันตรายงานมงคลเสียแล้วเหมือนกัน แล้วทรงนำเอาเรื่องในอดีตมาสาธก ดังต่อไปนี้

ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติในกรุงพาราณสี ชาวพระนครพากันไปสู่ขอธิดาของชาวชนบท กำหนดวันแล้ว ถามอาชีวกผู้คุ้นเคยกันว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ วันนี้ผมจะกระทำการมงคลสักอย่างหนึ่ง ฤกษ์ดีไหมครับ อาชีวกนั้นโกรธอยู่แล้วว่า คนพวกนี้กำหนดวันเอาตามพอใจตน บัดนี้ กลับถามเรา คิดต่อไปว่า ในวันนี้เราจักทำการขัดขวางงานของคนเหล่านั้นเสีย แล้วกล่าวว่า วันนี้ฤกษ์ไม่ดี ถ้ากระทำการมงคลจักพากันถึงความพินาศใหญ่ คนเหล่านั้นพากันเชื่ออาชีวกจึงไม่ไปรับเจ้าสาว ชาวชนบททราบบว่า พวกนั้นไม่มา ก็พูดกันว่า พวกนั้นกำหนดวันไว้วันนี้ แล้วก็ไม่ได้มา ธุระอะไรจึงต้องคอยคนเหล่านั้น แล้วก็ยกธิดาให้แก่คนอื่น รุ่งขึ้น ชาวเมืองพากันมาขอรับเจ้าสาว ชาวชนบทก็พากันกล่าวว่า พวกท่านขึ้นชื่อว่าเป็นชาวเมือง แต่ขาดความเป็นผู้ดี กำหนดวันไว้แล้ว แต่ไม่มารับเจ้าสาว เพราะพวกท่านไม่มา เราจึงยกให้คนอื่นไป ชาวเมืองกล่าวว่า พวกเราถามอาชีวกดู ได้ความว่า ฤกษ์ไม่ดี จึงไม่มา จงให้เจ้าสาวแก่พวกเราเถิด ชาวชนบทแย้งว่า เพราะพวกท่านไม่มาทั้ง พวกเราจึงยกเจ้าสาวให้คนอื่นไปแล้ว คราวนี้จักนำตัวเจ้าสาวที่ให้เราไปแล้ว มาอีกได้อย่างไรเล่า ? เมื่อคนเหล่านั้น โต้เถียงกันไป โต้เถียงกันมา อยู่อย่างนี้ ก็พอดีมีบุรุษผู้เป็นบัณฑิต ชาวเมืองคนหนึ่ง ไปชนบทด้วยกิจการบางอย่าง ได้ยินชาวเมืองเหล่านั้นกล่าวว่า พวกเราถามอาชีวกแล้ว จึงไม่

มาเพราะฤกษ์ไม่ดี ก็พูดว่า ฤกษ์จะมีประโยชน์อะไร เพราะการได้เจ้าสาวก็เป็นฤกษ์อยู่แล้ว มิใช่หรือ ? ดังนี้แล้ว กล่าวคานี้ "ประโยชน์ผ่านพ้นคนโง่ ผู้มัวคอยฤกษ์ ยามอยู่ ประโยชน์เป็นฤกษ์ของประโยชน์ ดวงดาวทั้งหลาย จักทำอะไรได้" ดังนี้ พวกชาวเมือง ทะเลาะกับพวกนั้นแล้ว ก็ไม่ได้เจ้าสาวอยู่นั่นเอง เลยพากันไป แม้พระบรมศาสดาก็ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น ที่อาชีวกนั้น ทำการขัดขวางงานมงคลของตระกูลนั้น ถึงในครั้งก่อน ก็ได้กระทำแล้วเหมือนกัน ครั้นทรงนำพระธรรมเทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงสืบนุสนธิประชุมชาดกว่าอาชีวกในครั้งนั้น ได้มาเป็นอาชีวกในครั้งนี้ แม้ตระกูลทั้งนั้นในครั้งนั้น ก็ได้มาเป็นตระกูลในครั้งนี้ ส่วนบุรุษผู้เป็นบัณฑิตผู้ย่นกล่าวคานา ได้มาเป็นเรตถาคต

3. อานุภาพแห่งพุทธมนต์ในสุปัพัฒน์สูตร

ชยปริตรมาจากสุปัพัฒน์สูตรเป็นคาถาสำหรับสวดอวยพรชัยมงคล ใช้สวดต่อท้ายหลังจากสวดพระปริตรครบทุกบทแล้วชยปริตรตอนแรกกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธองค์ จนพระองค์มีชัยต่อพญามารและเหล่าเสนามารทั้งหลายแล้วบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณเหนือปราศิธบัลลังก์ บัลลังก์ของผู้มีชัยไม่พ่ายแพ้ ณ คงไม้โพธิ์พฤกษ์ ณ ฝั่งแผ่นดินอันเป็นจอมดิน ซึ่งเป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์พระพุทธองค์ทรงประกอบด้วยพระมหากุณาอันยิ่งใหญ่เกื้อกูลแก่มวลสรรพสัตว์ ทรงเทียวยสั่งสอนหมู่สัตว์ให้พ้นทุกข์ตราบจนเข้าสู่ปรีณิพพานชยปริตรได้กล่าวอ้างความจริงข้อนี้เป็นสัจจกิริยาให้เกิดชัยมงคลสำหรับ ผู้ปรารถนามงคลและได้กระทำสิ่งที่เป็นมงคลชยปริตรท่อนสุดท้าย เป็นบทที่ประพันธ์ขึ้นปิดท้ายสุปัพัฒน์ -สูตรสำหรับอวยพรเจาะจงเฉพาะบุคคลชายหญิงพร้อมทั้งหมู่ญาติให้ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บ มีความเจริญงอกงามไพบุลย์ในพระพุทธศาสนา ชยปริตรท่อนสุดท้ายนิยมนำไปสวดอวยพรชายหญิงที่ทำบุญเป็นการเฉพาะเช่น ทำบุญวันเกิด และบวชนาค เป็นต้น

4. หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในสุปัพัฒน์สูตร

กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งกรรมดี,ทางทำดี, ทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญหรือสุคติ (wholesome course of action) เป็นธรรมส่วนสุจริต 10 ประการ จึงเรียกชื่อว่า กุศลกรรมบถ 10 คำว่า กรรมบถ (อ่านว่า กำมะบด) แปลว่า ทางแห่งกรรม คือ การกระทำที่เข้าทางเป็นกรรมหรือที่นับว่าเป็นกรรม หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม คือการกระทำที่นับว่าเป็นความดีได้แก่ ที่เป็นกายกรรม มี 3 อย่าง คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดิฉินกาม ที่เป็นวจีกรรม มี 4 คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ที่เป็นมโนกรรม มี 3 คือ ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่พยาบาทปองร้าย เห็นชอบตามคลองธรรม (สัมมาทิฐิ) กุศลกรรมบถก็คือสุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจนั่นเอง

กุศลกรรมบถหมวดนี้ ในบาลีเรียกชื่อหลายอย่าง เช่นว่า ธรรมจริยา (ความประพฤติธรรม), โสโงย (ความสะอาดหรือเครื่องชำระตัว), อริยธรรม (อารยธรรม, ธรรมของผู้เจริญ), อริยมรรค (มรรคอันประเสริฐ), สัทธรรม (ธรรมดี, ธรรมแท้), สปัปฺริสธรรม (ธรรมของสัตว์บุรุษ)

5. วิเคราะห์เรื่องเวลาที่เป็นฤกษ์ดีตามที่ปรากฏในสุุพพพันสูตร

การวิเคราะห์เรื่องเวลาที่เป็นฤกษ์ดีตามที่ปรากฏในสุุพพพันสูตร ผู้เขียนขอนำเสนอเป็นประเด็น ๓ ประเด็น ดังนี้

5.1 ด้านประวัติศาสตร์

พระบรมศาสดาก็ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น ที่อาชีวกนั้น ทำการขัดขวางงานมงคลของตระกูลนั้น ถึงในครั้งก่อน ก็ได้กระทำแล้วเหมือนกัน ครั้นทรงนำพระธรรมเทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงสืบนุสนธิประชุมชาดกว่าอาชีวกในครั้งนั้น ได้มาเป็นอาชีวกในครั้งนี้ แม้ตระกูลทั้งนั้นในครั้งนั้น ก็ได้มาเป็นตระกูลในครั้งนี้ ส่วนบุรุษผู้เป็นบัณฑิตผู้ยืนกล่าวคาถา ได้มาเป็นเรตถาคต ฉะนั้นแล

5.2 ด้านหลักการ

การถือฤกษ์ยามตามหลักพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับชาวบ้าน ที่ยังเข้าไม่ถึงธรรมะของพระพุทธเจ้า มักจะคล้อยตามหรือเชื่อถือตาม ๆ กันมา โดยปราศจากเหตุผลและตรรกะใดที่คนเรายังไม่มีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม ของพระพุทธศาสนาอย่างหนักแน่นแล้วก็ยากที่จะเลิกละได้ พระพุทธองค์ทรงวางหลักการถือฤกษ์ยามไว้ดังนี้ "ภิกษุทั้งหลาย ! คนเหล่าใดทำความดี ด้วยกาย วาจา และใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาเช้าที่ดี ของคนเหล่านั้น คนเหล่าใดทำความดี ด้วยกาย วาจา และใจ ในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยงก็เป็นเวลาเที่ยงที่ดี ของคนเหล่านั้น คนเหล่าใดทำความดี ด้วยกาย วาจา และใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็นก็เป็นเวลาเย็นที่ดี ของคนเหล่านั้นคนทั้งหลายปฏิบัติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบูชาดี"

5.3 ด้านการนำไปใช้

เน้นเรื่องการกระทำเป็นใหญ่ ถือว่าใครทำความดีเวลาใด เวลานั้นก็เป็นเวลาที่ดี เป็นฤกษ์ที่ดีเป็นเวลาที่เป็นมงคล ทำให้เกิดโชคดี มีความสุขความเจริญตามมา แต่ทั้งนี้จะต้องมีปัญญากำกับด้วย คือต้องประกอบด้วยกาละเทศะ และบุคคลร่วมด้วย ถ้าทำกรรมใดโดยขาดปัญญา กาละและเทศะ เช่น หว่านข้าวในทะเล หรือทำนาหน้าแล้ง มักก็ย่อมจะเหนื่อยเปล่า และเสียของเปล่าแน่นอน และสิ่งประกอบสำคัญ ที่ไม่ควรลืมคืออกุศลกรรมเก่า จะตามมาให้ผลในขณะที่เรากำลังทำความดี ให้เราต้องได้รับความทุกข์ แต่เหตุที่เราทำกรรมดีไว้ ผลก็ต้องดีเสมอไป ไม่กลับกลายเป็นอื่น

6. บทสรุป

บทสรุปในเรื่องนี้มี 2 ประเด็น คือ 1. **ประโยชน์ตน** ได้แก่ การถือฤกษ์ยามยามดีด้วยกาย วาจา และใจ เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ ก็หวังได้แน่ว่า จะมีความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว หากความเสื่อมเสียมิได้ และเป็นการปฏิบัติเหมาะสมกับภาวะที่ตนเป็นชาวพุทธอย่างแท้จริง 2. **ประโยชน์สังคม** ได้แก่ คนเราประพฤติกายสุจริต (คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดิฉินในกาม) ประพฤติวจีสุจริต (คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย ไม่พูดเพ้อเจ้อเรื่องที่เหลวไหลไร้สาระประโยชน์) ประพฤติมโนสุจริต (คือไม่โลภอยากได้ของเขา ในทางทุจริต ไม่พยายามพองร้ายเขา ไม่เป็นมิถิฉนาคิฏฐิเห็นผิดเป็นชอบ) กล่าวคือ กระทำความดีทางกาย ทาง

วาทะ และทางใจ ในเวลาเช้า สาย บ่าย เย็น เวลาค่ำคืน หรือเวลาใดก็ตาม เวลานั้นแหละชื่อว่า เป็นฤกษ์งามยามดี สำหรับผู้ทำความดีนั้น

บรรณานุกรม

คุณ โทจันทร์. (2545). พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.

พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาหมื่นจันทร์ ปุริสุตโตโม. (2562). วิถีทัศน์. นครปฐม: 24 กุมภาพันธ์ 2562.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2545). สังคมวัฒนธรรมพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมสภา บันลือธรรม จำกัด.